

kao što dovodi ne samo do konkurencije ljudi nego i do konkurencije strojeva. Budući da je radnik unižen od stroja, može mu se stroj suprotstaviti kao konkurent. Napokon, kao što gomilanje kapitala povećava kvantitet industrije, dakle radnika, isti taj kvantitet industrije donosi pomoću te akumulacije veći kvantitet proizvodnje, koja postaje prekomjerna i završava ili tako da jedan veliki dio radnika ostavlja bez posla, ili njihovu nadnicu reducira na najbedniji minimum.

To su posljedice društvenog stanja koje je radniku najpovoljnije, naime, stanje bogatstva koje raste i napreduje.

Ali to stanje rasta mora, napokon, ipak jednom dostići svoj vrhunac. Kakav je tada položaj radnika?

3. "U zemlji koja bi dostigla najviši stupanj svoga bogatstva, i nadnica i kamata od kapitala bile bi vrlo niske. Da bi zadržali zaposlenje, radnici bi jedni drugima toliko konkurisali, da bi plaće bile reducirane na ono što dostaje za održanje istog broja radnika, i budući da bi zemlja bila dovoljno naseljena, taj se broj ne bi mogao povećavati."[K]

Višak bi morao umrijeti.

Dakle, u društvu koje nazaduje - progresivna bijeda radnika; u društvu koje napreduje - komplicirana bijeda; na stupnju najvećeg bogatstva - ustaljena bijeda.

Medjutim, budući da jedno društvo, prema Smitu, nije sretno ako većina trpi[L], a budući da najbogatije stanje društva vodi toj patnji većine i da nacionalna ekonomija (uopće društvo privatnog interesa) vodi tom najbogatijem stanju, izlazi da je nesreća društva cilj nacionalne ekonomije.

Što se tiče odnosa izmedju radnika i kapitalista treba još primjetiti da se povišenje nadnice kapitalistu više nego kompenzira smanjenjem količine radnog vremena i da povišenje nadnice i povišenje kamata od kapitala djeluju na cijenu robe kao jednostavna i složena kamata.

Stavimo se sada sasvim na stajalište nacionalnog ekonomista i uporedimo idući za njim teorijske i praktične zahtjeve radnika.

On nam kaže da prvobitno i teorijski sav proizvod rada pripada radniku. Ali on nam istovremeno kaže da u zbiljnosti radniku pripada